

КАРПАТСКА РУСЬ

KARPATSKA RUS'

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT LINDEN, NJ AND OTHER MAILING ADDRESSES

Ч.15 АЛПЕНТАУН Н.ДЖ. 16ГО ИЮЛЯ 1999, ALLENTOWN,N.J., JULY 16, 1999, VOL.LXXII,NO.15

ЗАБАСТОВКА В МЕКСИЦІ.

Мексикански жінки зробили домашню забастовку: на протязі двадцяти штирох годин они отказалися прасувати, прати і готувати їсти, шгоби их чоловіки знали што домашня робота кождоденна ест тяжка і треба тоту роботу поважати.

Пятдесят два проценти мексиканских жінок працюют і в праці, а

также виконуют всю домашню роботу. Но ест барз трудним заставити їхних чоловіків до помочи. В тот ден 22 іюля бив проголошений "Днем домашной роботи", то тепер раз в році каждая жінка по закону може розраховувати на поміч по домашній господарці з сторони чоловіка. Но то ест раз в році.

МОРОККО.

На 70-ім року житя відійшов у вічність король Марокко ХАСАН ДРУГИЙ. Король помер от інфарту. В похоронах приймали участь Билл Клінтон і його дружина і голови других держав світу.

Престол наслідуе принц Марокко 35-ти літний Сіді Мохамед. По коронованю он буде називатися королем Марокко Мохаммедом Шостим.

ВІЗИТ ПРЕМЕР-МІНІСТРА РОСИИ ДО ВАШИНГТОНУ.

В Вашингтоні перебував з офіційнов візитов премер-міністр Росії Сергій Степашин. Он мав зустрічу з президентом Біллом Клінтоном віце-президентом Алом Гором. Било обсуджено багато питань. Головне місце на переговорах било уділено косовской проблемі, а также Американо-росийській згоді о роззброєню.

Американці оголошували же поки при владі ест Слободан Милошевич, они не дадут матеріальной допомоги. Але Сергію

Степашину вдалося переконати американску сторону надати до зими для Сербії гомунітарну допомогу: харчі, медицину, одяг.

Сергій Степашин тиж мав зустрічу з Трентом Лоттом і Деннисом Хастером. Хоч по деяких питаннях били розходження між двома сторонами, але пример-міністр Росії заявив же російско-американські відносини повертаються до нормального русла.

НЕЩАСНИЙ ВИПАДОК З РОСИЙСКИМ ХОКЕІСТОМ.

В Канаді в результаті несчасного випадку загинув один з самих талановитих російских хоккеїстів, 22-и рочний захитник "Філадельфі флайерс" Дмитро Тертишний.

Представник поліції провінції Британска Колумбія Филип Буассоно повідомив, же трагедия сталася на озері Оканаган барз близко до міста Келоун (300 кілометрів от Ванкувера). Дмитро Тертишний разом зо своїми товаришами-канадцем Франсуа Беланже росіянином Михайлом Черновим, а также місцевов жительков Миель Монро плавалина моторовій лодці. Дмитро сидів на самому носі лодки, і коли лодка наскочила на велику хвилю он втрати рівновагу і впав за борт. Он попав под лопости винта і дістав барз сильне поранення в шиі. Беланже і Чернов зупинили лодку витягнули Дмитра на палубу, але спасти йому житя било неможливо, через паро хвилин он помер. Тота відомість про його погібель била барз смутнов для його жінки Поліни, также для його товаришів по команді і болійників.

КОСОВСКИ БІЖАНЦІ

Трета частина з 10-ти тисяч косовских біжанців, котрі били переправлени до США побажали повернутися назад. Тепер американці здійснюють безплатні перевозки біжанців. На переліт вже оформило папери близко 600 фамілій албанчиків. Тиж каждый ден поступае все більше бажаючих котрі хочут

повернути на свою землю. Тоті безплатні перевозки будут продовжуватися до 1-го мая слідуючого року. Але тиж маюг місце тих хто хоче зостатися ту в США, шгоби зачати своє нове житя.

ІТАЛІЯ.

З 2000 року в італійській армії появляться жінки-офіцери і унтер-офіцери. Бівшість депутатів верхньої палати національного парламента одобрило тот законопроект.

Тепер для жінок будут открыти двері до войскових академій армії, авиациі, флоту.

ТАТЬЯНА САНДОВИЧ

Вольом Божом 24 мая 1999 року в Варшаві (Польща) померла на 84 році жьття, дорога нам мама і бабця Татьяна Сандович (нар. Галле) – многым знана яко матушка, жена покійного православного мітрофорного протоєрея Максима Сандовича – Лемка, талергофця, сына священномученика Максима.

Заупокійна Літургія і Отпіваніє состояло ся в церквѣ св. Іоана Лествічника на православним цмїтарѣ в Варшаві. Тіло покійной зложено в гробниці побіч тіла о. Максима помершого в 1991 році.

Сын Михал з женом Соньом, донька Віра, внук Віктор і внучкы – Маргаріта і Аня.

1914 - 1999

1. МЕЖДУНАРОДНА АТМОСФЕРА ПЕРЕД ПЕРШОМ СВІТОВОМ ВОЙНОМ

Продовження з газети КР №14.

процесса, ручаючи своим житьем и маєтком за засуджених и представляючи, што они не занималися акциом шпионском, а лем культурно-просвітительном в рамках реестрованных обществ. По выголошению приговора проголошено для засуджених амнестию и выпущено их на свободу. Акта віденского процесса и их отписы находятся у родин засуджених (у Софии из Станчакэв Венгридовичовой в Крыниці-Здрою). Сут они дуже интересны для историка и правника.

7. МОРДОВАНИЕ ПОЄДИНЧЫХ ЛЮДЕЙ

За всякого рода неповоджень на фронті австрийскы вожды в р-портах складали вину на місцеve ннаселение. По каждом таком неповодженью цілый ряд людей мордували. Перед маючом отбитися битвом забєрали по кількох або кільканадцєтох закладников, их держали на особном місци, окружных полєвом жандармериом, а по прєграной битві их вшали на поблиzkых деревах, яко здрадников. В тот способ сотки найневиннїшых людей гинуло на вісілицях. Много лемков згинуло з рук поєдинчых жовнірєв, а передовсім мадьярєв. Часто бывало, што мадьярский жовнір, стрїтивши нашого сєлянина, задавал му вопрос: "ты кто такой?". На то отповідал сєлянин: "я Руснак". Тогда мадьяр зо шатанским (дьявольским) криком "рус, рус" — вытягал карабин и убивал невинного чєловіка. Никто потом не доходил, ци убитый был винным, ци невинным, бо за забитьє чєловіка жаден войсковый не был отвічательный. Много гинуло через украинскых провокаторєв. Голосном была справа повішения членєв Рады громадской в Верховлі Великой. В першых початках войны, як русскы войска зачали занимати Галичину, в Верховлі явилси якийси украинский тип из под ясной звїзды и представил себе русским патриотом. Зашол до громадской канцєлярии, где были собраны членєв Рады громадской на нараді, и перед ними выхвалял Россию, а остро критиковал Австрию. Оповідал о легком житью в России, о благородности русского царя, о свободі и т. д., а з другой стєроны о гноблєнии людей под Австриом, о ненависти австрийского цисаря до сєлян, о австрийской неволі и т. д. Наконец поставил присутным вопрос: "де воліли бы стє належати, ци до Австрии, ци до России?" На то сєляне отповіли: "Як в России єст так добре, як вы повідате, то, розумієся, што воліли бы зме належати до России, ніж до Австрии." По такой розмові чєловік тот вышєл из хижы. В нocy явилси в том сєлі тот самый чєловік, але уж в мундурі австрийского жандарма и с карабином. С ним пришло ище кількох жандармєв. Сейчас скликано всїх членєв Рады громадской, скуто их ланцухами и скутых попровадженє до Пивничной, сусідной місцевости и там их вшиткых повішено на деревах, яко здрадников найяснїшого лана. Подобных сцен на Лемковині было много. Народ массово гинул от жовнірєв, от жандармєв, от провєка-

торов и всякой сволочы. Лемковина была головным жєрєлом военных акций. Фронт трєвал тут от половины листопада 1914 р. до конца мая 1915 р., перєшло пол року. Ту сточєно децидуєчы битвы. Ту згинуло найбільше войска и найбільше цивильного населения. Лемковина понєсла найбільшы жертвы так в людях, як и в материальных стратах. Военна машина переорала цілу Лемковину так в здовш, як и в шырш. Много лемковскых сєл zostало спалєно, много знищєных, много ограбєных из хліба, худобы и всїх других средств до житья. Война в ужасный способ знищила так материяльєо, як и морально лємка, но не убила в него духа.

Польский публицист Д-р. К. Тверадска в своем труді под титулом "Na szlakach Łemkowszczyzny" характеризує тот историчный момент:

"Každy dowódcą uciekającego oddziału był panem życia i śmierci ludności i setki Łemków skazali austriacy tchórze dla zamaskowania swych klęsk na śmierć, tysiące wywieziono do Talerhofu, austriackiej katolicy. Ukraińcy odegrali smutną rolę donosicieli austriackiej żandarmeryi. Do dziś dnia ofiary ścigają swych oszczerców przed sądem Rzeczypospolitej. Tragedię niewinnej ludności należy zrozumieć i uszanować."

Таке свідєцтво дає польский историк и обсерватор подій на Лемковині.

8. ЛЕМКОВИНА ТЕРЕНОМ ВОЄННЫХ СОБЫТИЙ

В першых двох літах войны Лемковина сталася терєном самых знамительнїшых событий, а имено 1) русской контрєфєнзивы в Карпатах от листопада 1914 — и 2) чотыродневной битвы под Горлицями от 2 до 6 мая 1915 р. Тоты два события так ослабили русску армию, што в наслідство того ослаблєния Россия утратила не лем за-

няту Галичину, але тоже и Конгрєсєовку, Литву и Волюнь. Географичне положєние Лемковины под взглядом стратегичным было дуже сприяючє для австрийскых войска, а на оборот для русскых сталося лєвушком.

Лемковина, яко сїверный склон середных Карпат, не дуже високих, мала через горы знамениты переходы низкими просмыками на широки дєлины Подкарпатя. До просмыков провадили дороги на линиях: 1) Дыманєв—Черємха, 2) Дукля—Барвинок, 3) Змигорєд—Оженна, 4) Горлиці—Конєчна, 5) Рєпа—Высєва, 6) Грибов—Тылич, 7) Новый Санч—Крыниця—Мушина. Натємїст в попереk тых дорог провадила подкарпатска дєрога на линии Новый Санч—Горлиці—Дукля—Сянок, котра лучила вылєты долин. Войска, котрє без належитого пригєтовлєния вступило на тоты долины, знашлєся в пулапкі. В таком власнє положєнии на той территории знашлєся русска армия. Терєн тот в своих послїдствях оказалсє катастрофальный для русской армии.

9. ВОЄННЫ ОПЕРАЦИИ НА ЛЕМКОВИНІ

Австрийскы войска розгромлєны в битві под Львовом в верєснє 1914 р. начинають цєфатисє ку Дунайцєви и за Карпаты. В стєрєону Горлиц цєфатєя III армия. Част II-ой армии, змїшана з волном бїженцєв, перєйшла за Карпаты просмыком дукєльским и рыманєвским. За тыждєн однак войска тоты вернули до офєнзивы на долину Сяну. По вторичном поражєнии на линии Сяну и Вислы III армия днє 10 листопада выцєфєусє на западну Лемковину и ваймає позиции в глубині долин в Горлицынї. Армия тота фїзично цілковито вычєрпана, душевно пригноблєна, обдєрта, голодна, думат лєм о том, штобы якнайдальше отскочыти от ворога.

З першым снїгом являтєся армия генєрала Брусєлова. Найсамперед конна патрєль перєкрадатєя остєрожно, а за нєом отряды гигантов в баранїх шапках, з сївом на устах, перєходят на Венгры. Вшиткых оживляє мысль, што вступлєние на Венгры то побїдоносный конец войны. Колосальна армия тягнєся вшиткыми просмыками через Рыманєв, Дуклю, Кремпну, Гладышов.

Днє 27 листопада вывязуєся битва о просмык Дукля—Конєчна. Русскы войска вдєраютєя глубоко на полуднє, на 30 кильєметров от головного карпатского хрєбта. Днє 1 грудня (дєкабрє) займуют Бардєєв, Мушєну и Рытро, а слїдуєчого днє Новый Санч. На заході доходят до линии Краков—Мыслєнице—Мшана Дольна—Кросєнєко и загражают вкрєчениєм на нїмєцкый Шлєск.

Днє 6 грудня австрийці послїдним усилиєм зрываютьєя до контрєфєнзивы. Битвы сточєны под Хабєвком и Лиманєвом выказали перєвагу Австрии. Авскрийскы войска, при помочи польскых лєгиєнов, доводжєных Пилсудским, отзыскали Новый Санч и змусили русскых до одвороту. Австрийцєам удалосє заняти часть долов Ясєльско—Сяноцкых на линии Тухєв—Одриконь—Бєско, але дальшє бракло им сил. В прєтягу 10 днєй русскы заняли головный хрєбєт Карпат, але им замкнєно доступ до шляхов на Высєву и Крыницю и до перєломєв Попрада и Дунайця. В таких обстєятєльствах з початком сїчня (января) 1915 р. повстєє фронт вздовж шляху от Горлицєв через Гладышов—Конєчну до Зборєва и будє трєвати через 4 мїсєцї аж до 2 мая 1915 р. без большых змїн, помимо обостєрєнных, кровавых напружєний, перєдовсїм в рєйєонах Конєчной—Рєгєтова—Баниці—Ясєнєкы. Взгорє на восток от шосы — то позиции русскых, а на запад австрийцєв. Через 4 зимовы мїсєцї горлицєкє и кросєнянска Лемковина єст в руках русскых, котры пригєтовуют з нєй подставу децидуєчєй офєнзивы, маючєй отворити им дєрогу через Венгры на Вїдєнь.

По чотырєднєльной оборєні просмыка мєжи 26 сїчня (января), а 5 лютого (фєврєля) русскы спыхают австрийцєв 30 кильєметров на полуднє и грозят им вторгнєнием на венгерску низину. Австрийский фронт колышєся. Под Зборєвом в саму велику пятницю перєходит на русску стєрєону 28-ый полк пїхоты з чєской Прагы. Днє 24 марта кагїтулєє в Перємышлї окружєный генєрал Кусманєк разом з 150 тысячным гарнизєном.

Зимовы бои в Карпатах были проваджены серед ужасных условий для войск обєх стєрєон. Дєсятками замєрзали жовнірє в окопах. Глубокы снїгы унєможливляли всякого рода рухы. Неожидана оттепель замїняла дороги в багна. Жовнірє мокли до ниткы. Поворот морозу змїнял одєж в лєдовый панцєр. Голод, а в наилучшєм случает зм-

Продовження на ст.3

ны консервы, недостаток теплої одежи, вынищили войско больше, як от куль. Обосторонны страты вымагали часто стягання новых сил, новых дивизий. В квітні (апрілю) сражалася в Карпатах 2/3 австрійської армії. Австрійські страты выносили перейшло 600,000, а в том убитых 80,000. Русскы страты были тоже не меншы. Перейшло 160,000 жовніров спочало вічным сном на западной Лемковині Офензыва пошла без желательного успіха. Не отворила русским дороги до Відня и не уможливила Австрії поспішыти на помощ окруженному в Перемышли гарнизону.

Цілком инший характер мал бой под Горлицями, один з найважнійших в послідствиях першой світової войны. Фронт тягнувся от устья Дунайца через Тарнов на полудне от Горлиц, а потом заламывался по простым кутом вздовж Карпат на восток. Горлиці были пунктом выхода подкарпатского шляху, замыкаючого долины, котрыми русскы вдералися на Венгры. Точный план натертя для австрійского войска опрацувал австрійский генерал Конрад и німецкий генерал Гинденбург, а переламание фронту генерал Фалькенчавн. На том фронті мал быти перший раз застосованный артылерийский огонь. Ведля того пляну мала вдарити на русский фронт в районі Горлиц на пространстві 32 кильометров XI-а армія, зложена з 4 німецкых корпусов и одного австрійского корпусу, а рівничасно мала натерти IX австрійска армія, сягаюча от устья Дунайца, и 5 дивизия з III австрійской армії на полудне от Горлиц, меже Маластовом а Конечном. Ціла австрійска армія выносила ту пол миллиона жовніров и понад тысяч армат. Натомість русскы были о одну третю (1/3) слабшы в людях, а многократно слабшы в арматах, а што найгорше, бракувало им амуниции. В районі Горлиц стояли их лем 3 дивизии против 10 австрійскых. Меже Маластовом а Конечном мали одну дивизию против 5 австрійскых.

Русскы не ориентовалися, што им прийде так тяжко отперати атак центральных войск. Вірили в власны силы и через 4 місяці не ро-

били на фронті жадных большых приготовань. Коли губернатор граф Бобринский переводил реорганизацию восточной Галичины на русский лад, коли цар Николай I отбывал триумфальну визиту во Львові, Австрия переводила покрийому великы массы німецкого войска поспішными поїздами на оттинок фронту Ценжковице—Горлиці.

10. БИТВА ПОД ГОРЛИЦЯМИ

Битва под Горлицями розгорілася дня 2 мая 1915 р. о год. 6 рано, зачата з великом силом. По раз перший на восточном фронті застосовано гурагановый огонь, котрый в протягу 3 годин знищыл вшыткы русскы окопы и ціле місто Горлиці. О год. 10 рано стануло до атаку 100,000 багнетов на линии понад 30 кильометров. Русскы ставляли затяты опор. Три тактычны пункты зостали взяты через австрійцев, але з великими в людях стратами. Тыми пунктами были Пусткы, цвинтар и замчыско. По полудни займовано уж руины збомбардованых Горлиц. З вшыткых галицкых міст Горлиці найбільше потерпіли в часі першой світової войны.

По занятію Ріпника и позицій коло Маластова, переламано русский фронт на шырокости 45 кильометров, то ест от Громника по Пантну, а на глубину 4 кильометров. Русскы не доціняли грозного положенія, чого доказательством ест, што генерал Димитриев, резидуючи в Яслі, малы резервы выслал до Горлиц. Третий (III) кавказкый корпус на линии Змигород—Ясло повздержал 3 мая дальше проламывание фронту, але засадничо його помоч была опознена.

Німці и австрійцы натирали без перервы. Дня 3 мая переламали в кількох місцях другу позицию и посунулися о дальшых 5 кильометров на восток. Комбинованный корпус німецкий вдерся узким клином о 13 км. в глук краю аж по Цеклин на третю линию русскых позиций и дня 4 мая сфорсовал на одтинку Цеклин—Вал послідну русску позицию и клином дастался о 16 кильометров—дальше под сам Змигород, замыкаючи русским, сражаючимся в горах, отступление через Кремгну. Фронт зостал перерванный, а дня 4 мая посунулася дальше о 6 кильометров. Дня 5 мая комбинованный корпус напер на Дуклю и замкнул дукельский шлях. Русскы упорчиво боронили доступу до Ясла, а на сівері цофнулись о 10 кильометров. Дня 6 мая пало Ясло, дня 7 мая Кросно. Комбинованный корпус по боях под Люботовком и Ивоничом дошел до Рыманова. Ту стрітились войска повертаючы з Горлиц з кавалериом, идучом от Карпат просмыком на Черемху. Третій шлях отступления русскых зостал замкнутый.

Горлицка Лемковина сталася котлом, в котром замкнено половину русскых сил, борючихся на Закарпатю. Тоты одділы, в числі кільканадцет тысяч людей, были гнаны от востока через Кремгну и Жи-

довске пятьома дивизиями, от дукельского просмыка двома дивизиями и бригадом кавалерии, от сівера заблюкованы трема дивизиями на линии Змигород—Ивля—Дукля, от востока на шосі Яслиска—Черемха через дивизию кавалерии. По пробах перебитися, русскы попали в розсылку и поддавалися группами в районі меже Дукльом а Гыровом. В плін достался извістный генерал Корнилов.

Послідным актом боив на Лемковині было сформование 26-ма дивизиями линии Горішного Вислока по Фрыштат на фронті 80 кильо-

метровом дня 8 мая и удержаниесе в виду русскых контратаков в слідуючом дни. От того моменту русскы не были уж в состоянии ниякым способом опертися прибираючим на силі ворожым войскам.

Треба однак признати, што німці и австрійцы сподівалися легкой победы. Мимо доброго приготовления и знаменитой стратегии, русскых трудно было поконати. Русскы боролися незвычайно мужно. Битва под Горлицями отворила великы можливости дальшых акций для центральных держав. Важны события слідовали тепер безпосередньо по собі. Дня 22 червця (июня) пал Львов, дня 6 серпня Варшава, а скоро потом Бресть, Вильно, Луцк. До осени 1915 р. утратили русскы кромі Галичины ціле польске завоевание и Литву, а задержалися на повоенной границі Польшы. События меже 2 а 12 майом, розограны меже Дунайцом и Сяном, сталися зворотным пунктом в войні России з центральными державами.

Острый плуг войны переорал точно Лемковину. Назва каждого села ест ту синонимом принаймі одного боя. Над том, дотепер спокойном краином перейшло пожарище войны, полишаючи по селах попельища и глухий страх серед народа. Война полишила по собі памятки розсіяны по цілой Лемковині в виді военных цвинтарей. Ище в р. 1935 в декотрых лемковскых селах, як в Гладышові, Жидовском и других отправляно богослужения в провизоричных часовнях, бо церкви были ище не отбудованы. В горах можна стрітити ище рештки окопов з часу великой войны, а в многих місцях полишилися дороги выкладаны ялицями, котрыми перетігано арматы на позиции. На цілом пространстві Лемковины находится тепер 54 цвинтарей, в котрых похованы сут жовніре. При гостинци Горлиці—Конечна находится один з найкраснійшых тых цвинтаров, а найбільший находится на Пустках коло Горлиц. Цвинтарі тягнутся густом линиом по обох берегах Ропы и ей притоков, на полудне по саму границу. Помеже Ропицьом Русском а Сенковом ест 7 цвинтаров, доказуючи, як затяты были ту бои.

Австрия боролася до року 1918. Поволи фронт центральных войск начал поважно заламуватися и в листопаді 1918 р. слідовал конец первой світової войны, так на восточном, як и полудневом фронті. Збунтованы австрійскы войска видячи безцільность дальшой войны, пометали оружие и в хаотичном беспорядкі вертали до дому. На звалищах Австрії начали повставати новы державы.

(Жерела: J. Dąbrowski, prof. Wielka Wojna 1914—1918. Rozdział XIV. — Osterreich Ungarus letzter Krieg Bd. I u II. herausg. von Osterr. Bundes Ministerium fur Heerwesen, Wien 1930 i 1931. — Reichsarchiv des Weltkrieges 1914—1918. B. VII Berlin 1931.)

* * *

ВОЕННЫ КЛАДБИЩА НА ЛЕМКОВИНІ

В часі первой світової войны Л-на была тереном долготреваючого австрійско-русского фронту. В першых днях мая 1915 р. розигралася ту завзяты бои, котры спричинили отворот русскых войск и Полишение ними Лемковщины.

Яко незатерта памятка тых боив полишилася лемковска земля переорана окопами и кладбищами. Хотяй много часу уплынуло от тых боив, але ище сегодня можна увидіти в горах и по лісах военны окопы, землянки, ріжного рода схроны и дороги выстелены округляками, по котрых вытігано арматы на означены позиции. Наибольше окопов было на Маластовской Магурі.

В боях тых полягло много войска, так по одной, як и другой стороні зражаючого войска. Тіла их гребано в поспіху в плиткых провизоричных гробах по полях, лісах, коло хат, а даже близко студні. Селяне находили часто по лісах непогребаны, а розкладаючися тіла. Гребано тіла з нарушением найэлементарнійшых засад гыгены. Штобы з той причины не повставали ріжны пошести, австрійске правительство основало в Кракові специальный войсковый уряд, так званный "Kriegsgraberabteilung", котрого задачей было выбудувати отвітне число войсковых цвинтарей, а откопаны з гробов тіла жовніров перенести на тоты цвинтарі. Австрії ходило о поспіх в будові тых цвинтарей, бо хотіла перед заключением мира ужити до той работы русскых плінных.

Повысший уряд был поділений на 12 секцій, з котрых каждая была назначена до чого иншого. Єдна з них мала занятися чищенням побоевища, друга усталением идентичности (тожсамости) тіл, трета провадженням евіденции погребаных тіл, а вшыткы решта мали быти заняты техничными роботами при будові цвинтарей.

В тых секциях нашлись серед офицеров знамениты архитекты, різбаре, маляре и вообще представителі вшыткых заводов, котры при той роботі были потребны. Штобы якнайскорше перевести будову кладбищ, рішено начати будову рівничасно на цілом терені, де находилися побоевища. В той цілі вызначено 10 цвинтарных округов.

(Kriegsgrabbezirk) на области от Жмигорода до Тымбарку и Щуціна. Лемковину приділено до трех округов, а именно: 1) Першого (жмигородский округ) 2) третого (горлицкий округ) и 3) десятого (лимановский округ).

На лемковском терені знаходится загално 54 военных кладбищ.

в котрых ест 1260 индивидуальних гробов, а 617 сборных (колективных), в котрых находится в каждом по кількадесят жовніров, переважно русских.

На чолі кожного округа стоял "начальник округа". Был ним офицер по званію архітект або маляр, котрый проектувал будову цвинтара для свого округа. Для декотрых цвинтарей устроювано конкурс, в котром брали участие артысты, маляре и архітекты других округов. Дятого вшиткы кладбища на Лем-ні были до себе дуже подобны. Зовшиткых цвинтарных округов найинтереснійшым ест округ жмигородский. Там руководил роботами знаменитый архітект Дусан Юркович. Он застосовал при будові цвинтарей стиль старославянский. Дятого побудованы ним кладбища гармонизуют з лемковским краебразом и його стильом. Найкраснійшым з посеред його цвинтарей ест цвинтар, выбодованный на верху маластовской Магуры при гостинци з Горлиц до Конечной. Ест он збудованный в формі еліпсы, огороженный плотом з грубых яловых пняков, накрытый гонтовым дашком на моду огорожения при лемковских церквах, в середині низкы деревянные кресты, а при задной стіні цвинтаря побудована капличка тоже з яловых пняков. На выстаючых углах оператся гонтовый дашок, над котрым вносятся три злучены зо собом кресты з копіюм Матери Божой по середині. Цілости додае уроку превосходне обрамование з гранатовых смечков любливого ліса. Цвинтар тот припоминает мале, сельске, затишне, лемковске кладбище.

Недалеко от него ест другой цвинтар на горі з далека видочный з гостинца провадженного в сторону Гладышова. Тот цвинтар ест тоже построеный з дерева и припоминает цвинтар на Магурі, лем з том ріжницю, же вмісто каплички мае вежу, положену в середині округлого цвинтаря. Высока вежа на 15 метров спочыват на массивном камінном цоколі. Горішна ей часть ест деревяна, обита гонтами. Таке самы вежы в числі 5 стрічае на цвинтарі, побудованы на вершкы горы Рандульной, на восток от Регетова. Вежы сут уставлены в тот способ, што найвысша стоит в седедині, а чотыри коло ней кусцьок нисше.

В Конечной над самым словацком границюм ест третий цвинтар, на котром Юркович выбудовал вежу, подобну до вежи Рандульной, збудована единак в цілости з каміня, лем дашкы гонтовы.

З посеред численних цвинтарей, побудованых через Юрковича належало бы ище згадати о цвинтарі в Грабі. Загально отбігат он стильом от попередных цвинтарей, але через счастливое повязание каменя з деревом производит сильне впечатлине. Камінный дах заслонены

гонтовым дашком, замыкат цвинтар в виді розеты, а входовая брама в виді каплички тоже з каменя з обрывистым гонтовым дахом. Крім ней сут ище дві капличкы в бочных мурах. При задной стіні будова пригадуе формом олтар, под котрым вносятся на 19 метров высокая вежа.

Гірше выпала праця Юрковича там, де будовал цвинтар з каменя, на пр. в Крепной. На середині цвинтаря стоит тяжкый помник, представляючий округлый дубовый вінец, лежачый пласко на чотырьох высокых столпах. Если бы не подавляющий массив, цілостью припоминала бы контур огородовой альтаны. Доокола помника кругы лучысто уложеных гробов, серед котрых вносятся два великы кресты.

Крім высше описаных знаходится в жмигородском округі велике число цвинтарей по ріжных містцевостях.

В полуднево-восточном углі горлицкого повіта нема майже села, в котром не находилобыся военне кладбище. Кладбища тоты маюот вид простокутного невеликого муру з желізном брамом, а в середині ряды гробов з желізними крестами. Западна стіна цвинтаря составлят мур в виді трикутника або престола, над котрым вносятся высокый деревянный крест.

В третьом округі так званом горлицком, котрый прилігат от сівера до жмигородского округа, провадил роботы Ганс Маер, котрый передовсім клал натиск на кріпость и импонуячий внішний вид постройки. Маер будовал з каміня. Ним проектированы кладбища можна познати по сильных камінных огорожениях, покрытых плитами в виді дашков. Фронтovy стіны и нарожники окрашуют высокы пыльоны, видочны з далека. Такий власне цвинтар находится на верху по восточной стороні от Маластова. Подобный до него находится в Сенкові и межи Ропицьом русском, а Маластовом.

О зятых боях австрийско-русских на Лем-ні можна легко отчытати з числа цвинтарей. На горах межи Ропицьом русском, а Сенковом находится сім (7) цвинтарей. В ріжных містцях серед поля находятя сборны гробы, на пр. в Білцаревой под гором Явор або в Вафці от стороны Хелму, як тоже в Флоринкі при головном тракті и в многих других містцевостях.

Оригинально вывязался по своей задаче Иоганн Егер, будовничый и руководитель ясельского округа. Коло Цеклина на горі "Валахы" найшол по лісах понад двадцет порозшмаряных массовых гробов. Их не переносил, лем обмуровал на містци и получил зо собом крутом дорожком, на штырі кілометры довгом. Містце, де находятя гробы, показуе з далека капличка з вежом, поставлена на краю ліса.

З лемковскими военными кладбищами сут звязаны на польском терені два найбільшы и найоказальшы кладбища в Горлицях и на Пустках коло Лужной.

Горлицкий цвинтар находится на высокої горі над містом, видочный из вшиткых сторон. Провадит до него дорога высаджена де-

ревами, по боках з лавочками. Цвинтарну браму составлят величезна будовля (постройка) в старинном стилью. Гигантский цвинтар ест перетинанный простыми стежками, вздовж котрых в рівных отступах находятя камінны кресты гробовы. На цілом цвинтарі ест поодинокых 140 гробов а 161 массовых. На середині цвинтаря находится на

высоком цоколі каменистый крест, проективанный через Густава Людвика, на котром вмуровано дві таблицы, одна в честь поляков, поляглых за отчину, а друга в честь германцев.

Другый цвинтар, котрый импонуе своим огромностью лежит на сівері от Лужной на Пустках. Пусткы были пунктом найбільшого опоры русских войск. Ту сточено найзавзятшы бои. Ту пало по обох сторонах множество войска. Цвинтар на Пустках ест отже найбільшым из вшиткых цвинтарей. На окремых полянах ліса лежат русскы, германцы, австрийцы и венгры. Кожда группа має свой участок з камінным помником и лісом деревяных крестов. Поляны получены сут стежками, сходками, поручами и лавками. На вершкы горы находится деревяна вежа, 24 метры высокая, украшена гонтовыми дашками. На вежи находится капличка з різбом Христа, несучого крест. Поодинокых гробов находится ту 829, а массовых 46, а в каждом по кількадесят або кількасот людей.

Военны кладбища на Лем-ні сут послідствием братоубийчых боив славянских народов за интересы пануючых: старика - идиоты Франца Йосифа, гоштаплера Вильгельма и мистика Николая. Кровь замученых войном возвала о помсту до неба. Помста скоро пришла. Ище война окончательно не зостала укончена, а престолы вшиткых трех тых монархов розсыпалися в порошок. Освободженный народ начал жыти новым жытьем.

УДАНЕ РУСАЛЯ В ЗИНДРАНОВІ

Юж 8-мий раз святкувано в Зиндранові лемківске традиційне свято Русаля – Яна. І того року до Зиндрановы приіхало дуже гости, жебы през два дни тішытыся своим культуром, споткати знайомах люди, побесідувати.

Ту видно як Лемкам бракуе той вшпільноты - быти разом – і яком каром ест для них розсіяння іх по краю і по світі. Ту в Зиндранові видно было люди котры приіхали з далека, бо і з Вроцлава, Варшавы, Кракова, Кошаліна, з США, Канады, України, Словації жебы зо собом быти, побесідувати о лемківских і своїх справах. Того року приіхала і Лемковина з Білянкы, котру Лемкы так люблят і цінят, не забракло і лідерів лемківских організації. На таких спотканях можна зауважыти і іншу справу. Ту видно тоту велику трагедию Лемків, яку ім выряджено выгнаньом іх з Лемковины.

Але і ту, так як на Ватрах, видно якы то сильны духом люди, як сильно боронят своей культуры. Того року і сонце міцно гріло в Зиндранові, може то ознака, же зачне ім частіше світити.

Головному організаторови Фецьови Гочови дякуеме за тоту Лемківске спотканя, бо не перешкодила му в тым навет зламана нога. Ой міцны тоты нашы Лемкы. Най все такы будут.

Участник Свята

А НА ЯНА, НА КАРПЕЛЯ

А на Яна, на Карпеля
Зарізали хлопці теля.
Зак ся дівкы посходили,
Хлопці теля розхватили.

А на Яна, на Павлача
Зарізали дівкы гача,
Зак ся хлопці посходили,
Дівкы гача змолотили.

А на Яна, на Яношка
Коло огня дівок трошка,
Бо по кряках ся туляют,
Фраїрочків сой глядают.

А вы, дівкы, не моргайте,
Фраїрочків не глядайте.
Хоц вы ладны і моровы,
Мате очы, яко сови.

В. Хомик.